

2525
00027
о. ПЕТРО ДЗЕДЗИК.

ВИБРАНІ ПИТАННЯ РЕЛІГІЙНОГО й СУСПІЛЬНОГО
ЖИТТЯ.

Ч. 1.

Папа Пій ХІ.

Його життя, праця і діла.

(З нагоди 50-літнього Ювілею
Його священства)

ВІДБИТКА З „НИВИ“
ЛЬВІВ 1929

06
10

о. ПЕТРО ДЗЕДЗИК.

ВИБРАНІ ПИТАННЯ РЕЛІГІЙНОГО й СУСПІЛЬНОГО
ЖИТТЯ.

Ч. 1.

Папа Пій XI.

Його життя, праця і діла.

2523

Історія
4:10

(З нагоди 50-літнього Ювілею
Його священства)
(1879—1929)

*Інспекції
кур Андреєви
у м. Львові*

Всесоюз.
Львів

За дозволом гр. кат. Митрополичого Ординаріату.

ВІДБИТКА З „НИВІ”
ЛЬВІВ 1929

*Львівська бібліотека
УРСР*

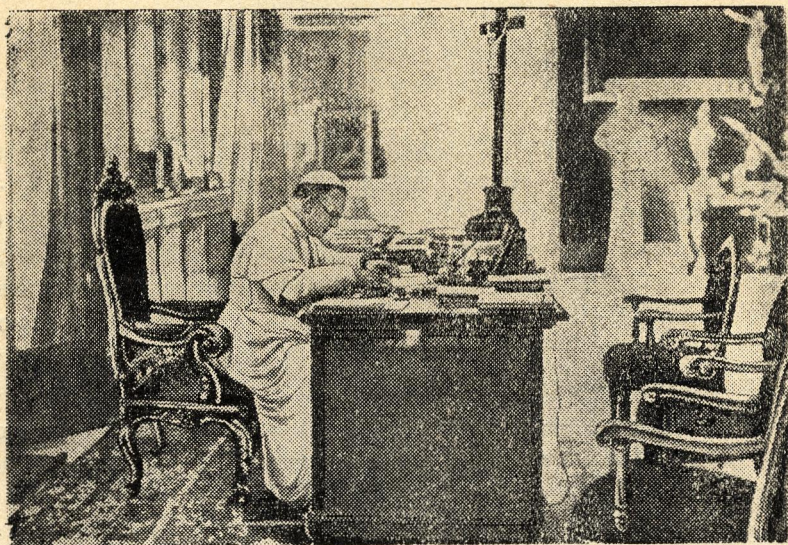

9375.601.1

Литература в области
научной библиотеки
№ 1556

Святійший Отець
Папа — Ювілят, Пій XI.
(1879 — 1929)

1. Весь католицький світ спрямовує отсе свої очі й серця в сторону Вічного Міста, щоби зложити сердечні побажання своєму духовому Батькови, Папі-Ювілятови Пієви XI, який саме 21. грудня с. р. святкує 50-літню річницю свого священства. І коли з приводу цього торжества радіє цілий 300-мільоновий католицький світ, то і ми радо спішимо, щоби і від себе зложити у стіп найвисшого Вітця Церкви найщиріші побажання.

А памятку цього ювілейного торжества нехай для нас буде отсей коротенький начерк Його життя, праці та стремлінь.

2. Теперішній папа: Амброзій, Дамян, Ахіль Ратті прийшов на світ 31. травня 1857. р. під усміхненим небом розкішної Льомбардії, в місточку Desio, близько (18 кільом.) Медіоляну, як четверта дитина управителя прядільні братів Conti de Pusiano.¹⁾ Побожні батьки Франц Ратті († 1881) і Тереса Галлі подбали про дуже старанне виховання Ахіля, і решти своїх дітей.²⁾ В домі Ахіля царило заєдно щиро-

---

¹⁾ Рід Ратті, який сягає самого початку XVII стол., це рід ткачів і прядільників; їх властиве родове місце Rogeno, оселя положена у горішній, підальпейській Бріянці.

²⁾ Всіх дітей у Франца Ратті було п'ятеро: Карло, Фермо, Едвард, Ахіль і Каміля. Карло († 1906) був начальником залізничної стації, Фермо працює при шовківництві, що й було теж фаховим заняттям Едварда († 1906), а Каміля полишилась дома, щоби після смерти батька заопікуватися матір'ю.

«сердечне родинне тепло, хоч серед скромної матеріальної обстанови. Серед таких обставин, на лоні чудової підгірської природи соняшної Льомбардії зростав у безжурній свободі дитячих літ, здоровий тілом і душею Ахіль; а цікаві очі та вразлива душа цієї незвичайної дитини жадібно хватала те все, що подавало оточення: чудова краса природи та улюблені квіти (плекані ним за понукою першого його учителя, великого любителя ботаніки, о Volontieri), напоювало душу Ахіля любов'ю до всего, що гарне і благородне, ритм ткацьких варстатів наповнював її почуттям залізної обов'язковості і муравлиної праці, а тужливі лісні прях, які найкрасше уміють передавати невисказану тугу та степенувати любов до вітчизни, сповнювали дитячу душу найніжнішими почуттями та одушевленням до всього, що рідне. І саме ці чинники стали опісля основними чертами характеру та змістом життя Ахіля: велика любов природи, невсипуща муравлина праця та справді великий патріотизм. До духового розвитку молоденького Ахіля причинився немало його дядько о. Дамян Ратті, у якого перебував; хто зна, чи і йому не завдячує нинішній папа перші проблески покликання до духовного життя.

В 10-тім році життя переходить Ахіль, за старанням дядька о. Дамяна, у духовну гімназію до Медіоляну, а відтак у духовний ліцей в Монца, а докінчує свою середню-школьну освіту у медіолянській архієпископській колегії. Після укінчення її вступає Ахіль на богослов'ю. А що відзначався незвичайними способностями, то, будучи ще на 4. році богослов'ї, дістає вже місію навчання арифметики і латини у духовній гімназії, у якій передше сам учився.

3. Але Боже Провидіння не призначило о. Ахіля на професора арифметики і латини. Одержавши в жовтні 1879. року чин діякона, переходить він за старанням свого архієпископа, в цілі поглиблення своїх богословських студій, до Риму і приміщується у „Льомбардську колегію“. Рим, що найкрасше дає відчуття могутності й необхідності католическої Церкви, мав все великий вплив на кандидатів духовного звання; не диво, що й на молодого Ахіля зробив він незвичайне враження. Численні пам'ятки мистецтва, славні університети, найбільші на світі бібліотеки, все свіже жерело католических думок — те все наповнило Ахіля тим більшим жаром до праці та студій. І тут 20. грудня 1879. р. одержує Ахіль чин священства, а слідучого дня, 21. грудня, відправляє свою першу Службу Божу в церкві св. Карла Льомбардів (San Carlo al Corso).

Після двохлітніх дальших студій над канонічним правом на Григоріанському університеті складає о. Ахіль протягом 1882. р. 3 докторати: в березні із богослов'ї, 9. червня із канонічного права, а 23. червня із філософії. Відтак

вертає до Медіоляну, одержавши номінацію на професора духовної вимови і догматики, а пізніше і єврейської мови в Духовній Семинарії.

4. Як священник справує о. Ахіль спочатку, і то тільки через 3 місяці, душпастирський уряд на селі, а дальші літа його священства звязані із релігійним інститутом конгрегації Сестер de Cinaculo в Медіоляні, де він на протязі кільканайцяти літ займає місце капеляна (будучи рівночасно професором богословії в Духовній Семинарії). На тому становищі проповідує він рік-річно у місяці маю в честь Пр. Д. Марії, а в червні в честь Найсол. Серця Христового, катехизує і помагає сусіднім парохам приготувляти дітий до святих Тайн. В 1894. р. поручає кардинал-архієпископ Ferrari о. Ахілеви справу організації катехитур у муніципільних школах, що їх ліберальне італійське правительство попередніми літами було зліквідувало. Цю місію сповнив о. Ахіль якнайкраще; протягом двох літ удалось йому завдяки своїй зручності та второпності, помимо шалених перешкод зі сторони цивільної влади, ввести до школи більше як 100 катехитів. За це саме зєднує він собі любов кардинала; відтепер стає о. Ахіль його дорадником у неодній справі, вкортці бачимо його вже „синодальним судією“, а далі й каноніком капітули.

5. Та далеко більшу роль в Медіоляні судилось відіграти о. Ахілеви як ученому. Заіменований ще в 1888. р. „доктором“, а вневдовзі опісля й „префектом“ „Ambrosianum“¹⁾, кидається о. Ахіль у вир наукової праці, вибравши собі дуже невдячну ділянку знання: палеографію, археологію і бібліографію, а також критику творів мистецтва й літератури.

Як учений о. Ахіль ніколи не любив іти утертою дорогою, але сам її прорубував крізь гущавину науки: його манило заєдно тільки нове, не друковане ще та незнане нікому. Отже його праці то не компіляції, а оперті на перших джерелах і на відкриттях, що їх найчастіше він сам поробив; через те є вони справжнім продовженням і поступом знання.

Така праця не може повеличатися обильним числом творів. Бо тільки зважити: скільки то часу й енергії треба зужити, щоби відчитати наднищений зубом часу старинний напис на камені, скільки муравлиної терпеливості й праці муситься пожертвувати на відчитання письма понаддираних папірусів чи полинялих пергаменів із перед тисячі літ!

¹⁾ Ambrosianum се збір найцікавіших творів культури і мистецтва, рідких і цінних колекцій та унікатів — предмет студій вчених цілого світу. Се інституція світової слави і є вона для Медіоляну тим, чим Ватиканська Бібліотека для Риму, Бритійський Музей для Лондону і Національна Бібліотека для Парижа.

Скільки то треба нераз перекинути книг, скільки джерел перетравити, заки усталиться один деталь, одну непевну подію чи дату, або заки видобудеться якийсь історичний факт із маси легенд і переказів! А те все було саме змістом наукової праці о. Ахіля.

Та мимо того всего наукова спадщина о. Ахіля завдяки невсипущій його праці під оглядом кількості досить богата; а вже справді дуже визначною та цінною є вона під оглядом якості. Бо перш усього носить вона на собі знамя чогось оригінального і новодослідженого, а далі обробітка її незвичайно талановита й совісна, а до того подана вона в дуже принадній, мистецькій формі.

І так його „Історія Медіоляну і амброзіанської базилики“ (написана на основі старинних написів на відкритому 1903. року камені і 2 іконографічних плянів із XV стол., які відкрив сам о. Ахіль у ватиканському архіві), виявляє великі палеографічні здібності молодого доктора і незвичайну суботельність його критичного ума, а його монографія про мозаїку каплиці San Satiro амброзіанської базилики є зокрема дуже цінним вкладом у мистецьку літературу. За свою незвичайно талановито написану 3-томову працю: „Acta Ecclesiae Mediolanensis“ удостоївся о. Ахіль спеціального признання папи Льва XIII. У своїй черговій публікації „Missale Ambrosianum duplex“ себто виданню двох текстів Амброзіанського служебника, використовує о. Ахіль цінні й рідкі матеріали щодо студій над старинними медіолянськими обрядами. Ціла дальша серія його студій над творами мистецтва і літератури закінчена „Провідником по Амброзіанській бібліотеці“, це історія Ambrosianum-а й ілюстрований опис його скарбів і в цьому творі виявив о. Ахіль стільки небуденного артистичного смаку, що італійське правительство відзначило його за нього орденом св. Маврикія і Лазаря. З нагоди 300-літнього ювілею канонізації св. Карла Боромея стає о. Ахіль головною пружиною періодичного журналу „Св. Карло Боромей і тристаліття його канонізації“ та поміщує в ньому ряд статтей про Святого, висвітлюючи багато незнаного про відношення св. Карла до різних осіб і квестій церковного життя; таким чином створює о. Ахіль першорядний історичний і галіографічний твір, із якого, як з обильного жерела, черпає опісля Пастор, пишучи свою монументальну „Історію папів“.

Се бувби перегляд щонайважливіших творів о. Ахіля за час його уряду та праці в „Амброзіанум“.

Як бачимо, кожний твір о. доктора „Амброзіанум“ носить на собі виразне знамя його великої індивідуальності; міжує її глибоке знання, невсипуща витревалість і муравлина праця, винахідливий та повний ініціативи ум і вмілість ком-

понувати відірвані сухі факти у мистецьку гармонійну цілість. Для повної характеристики о. Ахіля, як ученого, слід іще згадати про одну дуже важну прикмету його, а саме про його скромність. І саме ця черта великої, справжньої вченості характеризує всі твори о. Ахіля; він, як палеограф, стояв не тільки на рівні із найліпшими палеографами Європи, але їх перевисшав, бо як свідчить визначний італійський палеограф Енріка Ростаньо (Rostagno),¹⁾ не було майже ні одного сучасного о. Ахілеви дослідника старинних кодексів, так в Італії, як і поза границями її, якийби не звертався до него за поученнями та вказівками, — а о. Ахіль ставляючи в своїх творах, чи у відповідях ученим „із подиву гідною докладністю“ — каже Ростаньо, — свої можливо найпевніші конклюдії, майже все зазначував, що дана річ ще не зовсім докладно ним досліджена, й намічував дальшу дорогу дослідів.

Іще одна характеристична ціха творів о. Ахіля: на початку або кінці дає він залюбки ширший погляд на філософію історії. Ось для ілюстрації маленький виїмок:²⁾ „Історія се жива тканина фактів, тканина, у якій думки й чинности людей та Бога раз-у-раз лучаться, взаємно перехрещуються, мішаються і вдаряють об себе, щоб у кінцевому висліді зложити дивні пляни Провидіння, де всевладно володіє суверенний Бог і де в цілій повноті об'являється любов Його до людей“.

Вкінці слід іще згадати, що в пошукуванні за рідкими манускриптами відбував о. Ахіль наукові подорожі за границю; і так відвідує бібліотеки, музеї й архіви у Відні й Будапешті (1891), Парижі (1893), Римі і Фльоренції (1899) і Лондоні (1914).³⁾ Вислідом тих поїздок було знайдення многих рідких рукописів, на які звернув о. Ахіль увагу вчених.

6. Довголітна й важка праця палеографа та архіваря булаб певно дуже лихо відбилася на здоров'ю о. Ахіля, колиб велике замилювання до краси природи не заставляло його кожду вільну хвилю провести на її лоні, щоби тим способом дати змогу організмови відпочати та скріпитися до дальшої праці. А що о. Ахіль ніколи не вдовольявся пересічністю, то і під сим оглядом не вдовольявся тільки звичайними проходами та прогульками; він вправляє найтяжший спорт: альпіністику. Вступає

¹⁾ Гл. „Pie XI (Achille Ratti)“ par A. Novelli. Ouvrage traduit de l'italien par l'abbé R. Jacquin ст. 21.

²⁾ о. с. ст. 19.

³⁾ Лондон відвідав о. Ахіль принагідно, а саме з нагоди торжества столітних роковин уродження Roger-а Васон-а, яке святковано в Oxford-і 1914. р. і де він явився як відпоручник Ватиканської Бібліотеки.

до клубу альпіністів, основно студіює цю ділянку спорту теоретично, дуже старанно готується до кожної мандрівки та, спакуювавши опісля потрібні причандали (а між ними все на першому місці була священнича рясa), відбуває звичайно в товаристві 3—4 альпіністів повні трудів, пригод¹⁾ і небезпек виправи в Альпи, днюючи й ночуючи, не раз і по 3 й 4 доби на верхах гір, у полосі вічних снігів і ледівців. В році 1889 виходить на Monte Rosa (4638 m), а 1890. р. на Mont Blanc (4810 m).

7. В р. 1914 наступає в житті Монсіньора Ахіля важна зміна; саме тоді уступає префект Ватиканської Бібліотеки кард. Ehrle, а він стає його наслідником.²⁾ Ватиканська Бібліотека — найбільша бібліотека та найславніша галерія творів мистецтва на цілий світ, центр студій ученого світа, — не була для нового префекта „незнаною землею“; він її не раз відвідував, чито шукаючи тут рідких рукописів, чито реформуючи на її зразок Амброзіанську бібліотеку. Тому, будучи гаразд обзнакомленим із тереном праці, а маючи до того як найліпше фахове знання та довголітний досвід і практику, скоро двигав Ватиканську Бібліотеку вперед, повстають нові каталюги, напливають нові прибутки, а найбільше тодішнє зусилля нового префекта, щоби придбати бібліотеці славу бібліотеку Chigi, небавом й здійснюється, хоч не за його вже префектури (1922. р.).

8. В розгарі тої праці, дня 25. квітня 1918. р. відриває папа Бенедикт XV монс. Ахіля від книжок, поручивши йому дипломатично-релігійну місію в характері Апостольського Візитатора Польщі, а опісля й Литви, Лотви, Росії й Фінляндії. Це призначення мало вправді тревати тільки кілька місяців, але події 1918. р., які в звязи із закінченням всесвітньої війни послідували за собою із блискавичною скорістю, вирішили зовсім інакше. В листопаді 1918. р. уступають із

¹⁾ Із гумором оповідає тепер Святиший Отець про одну зі своїх пригод альпініста, яка завела його до вязниці. В одній зі своїх менших виправ у гори, натрапив він на густу мряку, стратив скоро орієнтацію і збився з дороги. Стрінувши на щастя по дорозі якогось верховинця, прилучується до нього. Та сходячи після кількогадинного маршу із гори, чує о. Ахіль різкий голос: „Стій! Хто йде“?! Це 2 карабієрі берегли того гірського переходу, бо по той бік гори йшли військові маневри і нікому із цивільних людей не вільно було йти туди. А що було вже пізнім вечером, підозрілих альпіністів відставлено до найблизшого операційного відділу, skonструовано на борзі вязницю і замкнено їх на ніч, заки висша влада щось зарядить в їх справі. Та слідство скоро висвітило справу і „підозрілий о шпіонажу“ доктор і префект „Амброзіанум“ Monsignore Ахіль Ратті, виходить ранком другої днини з вязниці, перепрошений військовою владою за прикру помилку.

²⁾ Майже рівночасно був Монсіньоре Ратті іменований греміяльним каноніком базиліки св. Петра (14/9 1914), а вкортці (28/10 1914) й апостольським протонотарем.

Польщі Німці і твориться польська держава. Апостольський Візитатор Ратті, виконуючи свою місію, об'їзджас саме Польщу, відбуває конференції із єпископами і провінційнальнї синоди, коли зі сторони Апостольської Столиці наступас вже 30. марта 1919. р. визнання Польщі *de jure*; вкортці утворюється у Варшаві нунціятуру, а нунцієм, на бажання й просьбу польського уряду, стає саме дотеперішній візитатор Монсіньоре Ратті (19/7 1919. р.). А що уряд нунція виконує звичайно єпископ, тож скоро опісля одержує він номінацію на єпископа (із титулом архієпископа Лепанту) і вже 28/10 1919. р. приймає у Варшаві з рук кард. Каковського єпископську консекрацію.

Під енергійною рукою нунція Ратті поступають скоро на церковно-суспільному полі в Польщі далекосяглі події: на протязі 1918 і 1919. рр. створюється 5 нових єпископств обсаджується 3 вакуючі єпископські престולי, а 10 єпископів одержує помічників-суфраганів. В р. 1920 відбуває нунцій Ратті візитаційну поїздку до Вильна, а опісля виїзджас за границю до Ковна (Литва) і Риги (Лотва), де обсаджує єпископський престол, урухомлює духовну семинарію і навязує дипломатичні розмови в цілі заключення конкордату.

Нунцій Ратті одержав був також повновласти візитатора на цілу Росію і Фінляндію, але не удалось йому туди поїхати, так що окрім освободження еп. Роппа з большевицької неволі, нічого більше не міг зробити.

9. Не менше визначну ролю відіграв нунцій Ратті як дипломат. Вже як молодий професор богословії в Медіюлані, коли одержав був від кард. Ferrari поручення організувати катехизури в муніципальних школах, виявив він у зносінах із неприхильною світською владою стільки дипломатичної зручності й второпності, що його успіхи перейшли всякі сподівання і вони рішили про скорий аванс його на становище греміяльного каноніка медіюлянської капітули. Ще красше виявився дипломатичний хист нунція Ратті, коли він був на становищі префекта „Амброзіанум“; тоді то умове життя Медіюлану роздирали горячі спори, а то й пристрасна боротьба на тлі філософії Розмінія, римського питання і модернізму. В тих спорах зумів о. префект проявити стільки такту, зручності й ніжності, що не лише не поставив проти себе ні одного противника, а ще й причинявся заєдно до успокоювання умів. Таким чином Монсіньоре Ратті стає відомим у міродатних кругах Ватикану не тільки як великий вчений, але й теж як визначний дипломат і нічого дивного, що коли 1918. р. треба було вислати до новозродженої польської республіки візитатора і дипломата в одній особі, — який наладнавби релігійне життя і зумівби як найприхильніше настроїти правлячі

круги та населення нової держави для Апостольської Столиці, — вибір паде на Монсінйора Ратті, дарма, що й у Ватиканській Бібліотеці був він тоді у розгарі своєї праці.

На становищі Апост. візитатора й нунція Польщі мав нераз Монс. Ахіль нагоду покористуватися своїм дипломатичним урядом. Згадати тут хочби про 3 важніші, знані нам випадки.

а) Перший, це інтервенція Апостольського Візитатора з приводу українсько-польської війни. Тоді то, каже Novelli¹⁾, „надармо продумував Апостольський Візитатор над тим, якимби то способом спинити розлив братньої крові та промстити прірву ворожнечі, яка почала розгортатися поміж двома могутніми народами, живючими на порозі нез'єдненої Росії. В тій цілі писав він у січні 1919. р. зворушливе письмо до двох львівських архієпископів, архієп. Більчевського, як репрезентанта польського народу і митропол. Шептицького, як представника Українців, прохаючи, щоб вони, кождий зі своєї сторони, причинились до пацифікації краю, або принайменше до злагіднення кровавої борні. Оба владики подякували йому у відповіді за повні любови його старання та zarazом заявили, що, на жаль, у даних обставинах їхня інтервенція, до якої вони зрештою все готові, осталаб майже без успіху“.

„А коли покінчилась оружна розправа, тоді на кількаторатні прошення побідженої сторони нераз робив він так у польському правительстві, як і в військовому начальстві дуже ревні заходи, щоб супроти українського народу злагіднено строгість репресій та запевнено йому заспокоєння релігійних потреб“.

б) Другу нагоду дипломатичного ділання мав візитатор Ратті у звязку з ухваленою соймом (1919—20) аграрною реформою, якою постановлено парцеляцію церковних дібр (дібр „мертвої руки“). Тоді то під його проводом утворилася церковна комісія, зложена із єпископів і представників монаших чинів, а завданням її було випрацювати в порозумінню з анальогічною державною комісією проєкт управи церковними добрами і дотації для духовенства, проєкт, що мав бути опісля ратифікований папою і соймом і становити основу пізнішого конкордату. Одначе сего завдання не вспів Апостольський Візитатор довести до кінця, будучи вкоротці (1921) відкликаним з Варшави на нове становище.

в) Та безперечно найтяжше дипломатичне завдання припало Преосвященному Нунцієви Ахілеви в рр. 1920—21, коли то папа Бенедикт XV призначив був його на представника Апостольської Столиці й духовного Комісаря при переведенню німецько-польського плебісциту на Горішнім

¹⁾ Novelli-Jaquin о. с. стор. 70.

Шлеську. Його завданням було дати змогу свобідного голосовання, а рівночасно не допустити до евентуальних зловживань зі сторони духовенства. Становище духовного комісаря стало незвичайно важке, коли довкруги него розшалілася з обох сторін пристрасна, заїла боротьба. Отже нічого дивного, що представник Апостольської Столиці, занявши у німецько-польських спорах строго неутральне і безстороннє становище, не задоволив ні Німців, ні Поляків. Як одній, так і другій стороні здавалося, що не вони, а Духовний Комісар сторонничий, а коли до того мусів він нераз відкинути того рода неоправдані жадання, як напр. домагання суспензії, чи усунення даних священників з посади, або посвячування військових прапорів, — жадання, які виходили поза компетенцію Духовного Комісаря — тоді нарікання стали голосними й уділилися широким верствам населення, а жалоби долетіли аж до Риму. Та Апостольська Столиця вповні одобрила становище свого представника і це признание, як і свідомість совісного сповнення свого обовязку та молитви перед Розп'ятим були одинокою розрадою Апостольського представника тоді, коли терпкі, несправедливі обвинувачування сипались на його голову. Аж опісля, коли час, найліпший лікар, успокіє розгорячені уми, переконалися всі, що нунцій Ратті, в уряді Духовного Комісаря не міг бути ні Поляком, ні Німцем, тільки безстороннім представником Апост. Престола.

10. Опінія польського загалу звернулася проти нунція і папа Бенедикт XV іменував його кардиналом Медіоляну.

Медіолянці, з якими кард. Ратті зжився так дуже сердечно від найранших літ свого життя, приймають нового архієпископа з отвертими раменами, з неописаною радістю. Ще перед урядовою інтронізацією на архієпископський престол, бере кард. Ратті провід паломництва до Люрд¹⁾ (29.VIII 1921. р.), а відтак (8.IX 1921.р.) інтронізується торжественно на медіолянському архієпископ. престолі.

Хоч дуже коротко, бо тільки 5 місяців, судилось кард. Ахілеви кермувати медіолянською архієпархією, то все таки як все і всюди, так і на тому становищі полишає поважні сліди своєї діяльності. І саме серед розгару його архієпископської праці, серед візитацій, єпископських конференцій, посланій, далекосяглих реформ, умирає (22.I. 1922) ненадійно папа Бенедикт XV. Вскорі опісля, бо 2.II.1922 р. замикаються за кардиналом Ахілем двері конкляве, а звідси, в 4 дні опісля (6.II) виходить він вже як **папа Пій XI** на зовнішній балькон базиліки св. Петра і уділяє *urbi et orbi*, під

¹⁾ Це була вже друга його поїздка до того чудотворного місця. Перший раз був він в Люрд 1893. р. з нагоди своєї наукової подорожі до Парижа.

оклики розентузіязмованої, непроглядної маси народу, своє перше, папське благословення.¹⁾

11) Вибір кард. Ахіля папою не був зовсім несподіванкою для тих, яким докладніше знані були великі його прикмети, як також і ті цілі, які хотіли досягнути виборці в ньому, як керманичеви Христової Церкви.

Вибираючи папу, звернули кардинали бачну увагу саме на кард. Ахіля, як на того, що мав науковий і політичний досвід, та як знаменитий дипломат знав найкраще міжнародні відносини. Окрім цього своїми високими прикметами: незвичайною тактовністю, вічливістю, добротою й ніжністю зумів він усе з'єднати собі беззастережно ціле оточення, тому й поміж кардиналами не мав він ні одного противника, а мав зате між ними чимало приятелів, що при виборі папи все грає велику роль. А до того всего бажанням кардиналів-виборців було знайти гідного наслідника й поклонника ідей папи Бенедикта XV, діяльність якого принесла стільки благодати зболілій у всесвітній війні душі людства, а кард. Ахіль, будучи любимцем і повірником думок Бенедикта XV, оправдував саме надії своїх виборців, що продовжати ме політику великого свого попередника.

І надій, покладених на нього, папа Пій XI не завів.

а) Перш усього кидає людству, спрагненому мира, після страшних воєнних катаклізмів, солодкі слова:

Мир вам!

Се було перше гасло його понтифікату, що несло в усьому християнському світі із енцикліки „*Ubi arcano Dei*“ (23.XII 1922). Мир державам, й народам, мир всім суспільним верствам, мир родинам, мир людським душам! А той мир дасться досягнути тільки в Христовому Царстві, бо царство світа, то царство боротьби народів, клас і партій, то царство розєднання, яке вийшло вже так глибоко у людські серця, що розєднано навіть й родину, ставлячи батька проти дитини, брата проти брата! Тому папа, злучуючи ідею мира з ідеєю Христового Царства в одно та благословляючи світ, підносить величній клич: Мир Христа у Христовому Царстві! *Pax Christi in Regno Christi*! А „джерело Христового мира“ — каже Святіший Отець — „не у дочасних добрах, а в духових, вічних,²⁾ досконалість і висшість яких сам Христос світови об'явив і заєдно їх голосив“. Через свою науку жиє Спаситель в умах одиниць, через свою

¹⁾ Медіолянці, ведені сердечною любов'ю і вдячністю супроти свого улюбленого вченого і архієпископа, поспішили скорі із дарунками для нововибраного папи, жертвуючи йому дорогоцінну, самоцвітами вкращену тіару, описля самохід, а тепер, після розв'язки „римського питання“, прекрасний яхт, яким проїжджуватись буде висвободжений „в'язень Ватикану“ по Тибрі.

²⁾ Римл. 14, 17.

любов володіє Він в серцях їх; через наслідування Його життя та зберігання Божих законів ціле життя людей падає під Його володіння. Тому Христовий мир може бути здійснимим тільки тоді, коли „всі люди в своєму публичному й приватному життю вірно перестерігатимуть науку, закони та приклад Христа“. А підставою й невичерпаним джерелом чину являється в тім згляді тільки Христова катол. Церква! Вона одинока „вивінувана в правду й силу Христа, має місію виховування душ у чесноті. Вона одинока днесь в силі привернути справжній Христовий мир і може запевнити його і на майбутність, усуваючи небезпеки нових воєн. Вона одинока через місію і розказ від Бога навчає, що вічний Божий закон повинен служити правилом і мірою всякого людського ділання, публичного чи приватного, особистого, чи суспільного“. Ось у чому полягає те Христове Царство.

А щоби тим легше здійснити клич „*Pax Christi in Regno Christi*“, установляє папа Пій XI 1925. р. енциклікою „*Quas primas*“ торжественне свято „Христа-Царя“. По словам Спасителя: „Дана мені всяка власть на небі і на землі“¹⁾ являється Христос володарем не тільки духового, надприродного царства, але і всіх дочасних справ, хоч безпосередно ними не кермує, полишаючи це людям. І „булоби промахом відмовляти Христови-чоловікови суверенности над дочасними справами, які би вони не були. Одержав Він від Вітця абсолютне право до всіх сотворінь і воно дозволяє Йому заряджувати кожним з них по своїй волі“. А про це нинішній світ не хоче знати, коли ограничує застосування Христової етики тільки до особистих справ, а виганяє її з публичного життя. Ось у цьому саме джерело загально розповсюдненого ляїцизму, що є „язвою наших часів“. Мусимо його поборювати,²⁾ щоб натомісць увести Христа й етику Його в життя народів. А коли вірність науці і засядам Христа стануть законами і справою чести народів, так у внутрішньому як і зовнішньому їх життю, тоді вони

¹⁾ Мат. 28,18

²⁾ На тлі цього поборювання ляїцизму прийшло до голосного осудження т.зв. Французької Акції. „Французька Акція“ (*L'Action Française*) це організація, основана 1899. р. фр. письменником Карлом Mauras-ом із гаслом боротьби з масонерією, жидівством і протестантизмом, для оборони фр. культури і цивілізації безпосередньо, а оборони катол. Церкви посередньо. Але скоро ця „оборона катол. Церкви“ виро-дилась в інтелектуальний і моральний лібералізм, доктрину, яка під зглядом віри, моралі й суспільної філософії війшла в різку суперечність з наукою катол. Церкви. Осудив її насамперед (1926) кард. з Бордо Andrieu, а опісля (в осени 1926) і папа, добачуючи у „Французькій Акції“ суперечний науці Церкви новий релігійний моральний і суспільний устрій, що веде до відродження поганства.

втішатись будуть добродійством мира, тоді дійсно настане „Pax Christi in Regno Christi“.

б) Другою ідеєю, яку поклав нинішній папа між головні завдання свого апостольського уряду се місійна ідея, стремління позискати всіх поган і незєдинених визнавців Христа під покров катол. Церкви, щоб було „одно стадо і один пастир.“¹⁾ І під тим оглядом папа Пій XI так багато старання поклав і так багато уже зробив, що вповні заслугоє, щоби історія назвала його папою-місіонарем. Найважлишою еунунціяцією його щодо місій над поганам є його енцикліка (з 28/2 1926. р.) „*Rerum Ecclesiae gestarum*“, в якій поставив перед очі цілого катол світа важність місійної праці, а якою й виявив теж, як велику вагу він до неї прикладає. „Доки Провидіння позволить нам жити, доти не перестанемо запопадливо дбати про цю ділянку нашого уряду. Бо коли часто розважаємо, що на світі є ще мільярд сто тисяч поган, то дух наш не має ніякого спокою“²⁾ і здається, що і нами повинні потрясти слова: „Клич грімко, не переставай, підними голос твій, мов труба.“³⁾

І досить взяти до рук якенебудь місійне письмо, щоб переконатися, що на цьому полі вже багато-багато зділано. Зацікавлення місіями росте в катол. світі з дня на день, особливо від часу улаженої нинішнім папою місійної вистави, у ювілейному, (1924) році, а рівночасно зростає й жертвенність на сю ціль. Для осягнення більших успіхів місійної праці висвячує папа Пій XI для Китаю і Японії⁴⁾ єпископів-тубильців, а рівночасно заряджує будову нових будівель *Proagand*-и для виховування місіонарів-тубильців. З тою метою закладає також і для муринів духовну семінарію (1923), висказуючи при тім своє переконання про важну ролу муринських народів у майбутности.

Незвичайно багато старань присвячує папа Пій XI справі привернення на лоно катол. Церкви незєдиненого Сходу. Не занедбує ні одної нагоди, щоби не зазначити, як дуже залежить йому на повороті блудних дітей до церк. єдності. Вже в своєму листі з 10/7 1922. р. до єпископів цілого світа в справі голодуючих в Радянськім Союзі, виразив св. Отець побажання, щоби вони повернули на лоно кат. Церкви, і слідуєчого року, з нагоди 300-літньої річниці мучеництва св. Йосафата, звертається св. Отець в своїй енцикліці „*Ecclesiam Dei*“ до незєдиненого Сходу, щоб завер-

¹⁾ Йо. 10. 16.

²⁾ II Кор. 7.5

³⁾ Іс. 58.1.

⁴⁾ На ці 2 поганські держави звернув папа особлившу увагу, тому що вони виріжнюються більшою цивілізацією. Місійній праці у Китаю присвячує 3 енцикліки: „*Ab ipso pontificatus primordiis* (1925) і „*Mortalium*“ (1928) як також *Messagio* до Китаю (1928).

нув з манівців, а до католиків, щоб їм цей поворот улекшили.

Друга енцикліка папи Пія XI присвячена незєдinenому Сходу, се „*Regum orientalium*“, де він, заохочуючи до студій над східними справами, звертається до єпископів цілого світа, щоби вони познакомлювали клир зі справами незєдinenого Сходу, а при кінці енцикліки взиває їх, щоби вони злучились з ним не тільки „умом і серцем, але й доложили старання та праці, щоби скорійше заяснів той вичікуваний день, у якому поздоровимо не лишень кількох Греків, Словян, Румунів і представників інших східних народів, але позискаємо всіх синів, що дотепер відлучені, для єдності з Римською Церквою.“

Окрім цього ще нераз підносить папа Пій XI, голос в справі навертання незєдinenених як на пр. в своєму листі до луцько-житомирського еп. Дубовського з нагоди торжеств в честь св. Йосафата у Володимирі (1923. р.), в своїх промовах з нагоди. Велеградських унійних зїздів (1924, 1927. р.), в листі до епп. Чехословаччини і Югославії про св. Кирила й Методія (1927) а також і в листі до польського єпископату (1928).

Не забуває папа Пій XI і про протестантів. В своєму листі до о. Сімона, голови товариства св. Вінфріда для навертання єретиків, подає він як методи навертання протестантів: лагідність, добрий приклад, молитва, добродійність. І нинішній живий унійний рух у лоні англіканської церкви, це теж заслуга теперішнього Христового Намісника; він при помочі льорда Halifax-a, невтомного піоніра унії англіканської Церкви з Апостольським Престолом і недавно помершого кард. Mercier-a влаштував був голосні диспути, т. зв. „мехлінські розмови“, що зробили величезне вражіння та у великій мірі зблизили уми дня справи єдності.

А сю ідею з тим більшим натиском підчеркує, що останніми часами розвинулася акція т. зв. „панхристиян“, які, признаючи рівні права всім християнським віроісповіданням, бажають получить їх на основі одної спільної формули засадничих правд в одну звязь взаїмного пошановання і любови. Цю акцію осуджує сам св. Отець в енцикліці „*Mortalium animos*“ (з 6/1 1928. р.), вказуючи на це, що Обявлення, яке приніс на світ Христос, повірив Він одній видимій Церкві, заснованій на скалі-Петрови, наслідниками якого є римські папи. Отже концепція Церкви, як федерації ріжних віроісповідань, є недопустима. А коли панхристияни виступають в імя загальної християнської любови, то Христовий Намісник пригадує, що справжня любов мусить опиратися на цілковитій згідності і єдності віри та підчинености тому, якого Христос зробив найвисшим пастирем й учителем своєї Церкви. Тому „праці

над єдністю християн не вільно попірати інакше, як тільки діланням в тім дусі, щоби відлучені повернули на лоно одної, правдивої Христової Церкви. "І як колись праведний Симеон, молитесь Христовий Намісник: „...щоби нам дано було діждати того вижиданого дня, коли люди підуть за голосом Божого Сина і заховать єдність духа вузлом мира“, і „...щоби нам дане було щастя, якого не діждалось так багато наших попередників, щоб ми могли з батьківською любовю пригорнути синів, над відлученням яких через нещасний розбрат так боліємо“!

в) А до здійснення тих усіх своїх великих ідей йде папа Пій XI шляхом „Католицької Акції“.

Католицька Акція, засади якої виловив св. Отець в листі „Quae nobis“ (з д. 13/11 1928) до кард. Бертрама, полягає на участі світських католиків в апостольстві Христової віри, веденому церковною єрархією.

Колись Апостоли були окружені ревними помічниками, які спільно з ними працювали над ширенням Божого Царства на землі і практика ся з часом затерлась. А нині папа Пій XI вертає назад до тої традиції, в тому переконанню, що тільки за помічю вірних зможе церковна єрархія відродити сучасний світ під релігійно-моральним оглядом. Католицька Акція має ввести християнські засади, — релігійні та моральні, — до всіх ділянок публичного життя і тим способом виховати справжню „християнську суспільність“, переняту духом справедливости, та щирою Христовою любовю й до найменшого брата.

А духовні гімназії, особливо катол. університети, які за понукою Ап. Престола вже отворено (Медіолян, Вашингтон, Люблин), або будуть в найближшій майбутности утворені, дадуть працівників до здійснення цієї величньої ідеї.

г) Не менше багату діяльність проявив папа Пій XI на дипломатичному полі, у заключуванні конкордатів, і тут бистра далекозорість папи-дипломата являється цінним доповненням невтомимої ревности папи-місіонаря. І в цьому згляді може папа Пій XI повеличатись небуденними здобутками, коли зважиться, що за нецілих 8 літ свого понтифікату вдалось йому перевести аж 11 дипломатичних умов, і то звичайно на корисніших услівях, ніж се удавалось його попередникам. В хронологічному порядку слідують вони по черзі: конкордати: з Лотвою (1922), Баварією (1924), Польщею (1925), Литвою (1926), угода з Францією, т. зв. „modus vivendi“ з Чехословаччиною (1927), конкордат з Португалією (1928), лятеранський політичний трактат і конкордат з Італією (11.2. 1929), конкордат з Румунією (1929) і конкордат з Прусами (1929).

Найважливішим дипломатичним успіхом нинішнього Христового Намісника, подією, яка творить окрему епоху

в історії Церкви, се політичний конкордат враз із фінансовою конвенцією з Італією, бо ними зліквідовано остаточно т. зв. римське питання, яке на протязі сімох десятків літ ятрилося отвореною раною на живому тілі Христової Церкви та створено окремий церковний державний організм: Citta Vaticana, де папа є повним сувереном і від нікого незалежним керманичем так внутрішнього як і зовнішнього життя вселенської Церкви.

г) Для повного образу діяльності папи Пія XI в на прямі відродження реліг. життя Церкви, належить ще згадати про т. зв. Літургічну Акцію, себто про плекання церковної музики і співу. В сім згляді поспішився він „зараз на початку свого понтифікату, щоб зазначити цілковиту свою згідність в тих справах із стремліннями своїх попередників Пія X і Бенедикта XV та заявити, як дуже лежить йому на серці справа піднесення літургійного співу“. У виданій 25.12. 1928. р. Конституції висказує св. Отець своє одушевлення з приводу відправленої ним 1922. р. понтифікальної Сл. Божої в супроводі могутнього хору, зложеного з духовників усіх націй і виказує своє бажання, що вірні мусять перестати бути „чужими й німими видцями“ церковних богослужень; вони мають бути „наскрізь переняті красою літургії“ і „повинні брати чинну участь у св. обрядах, походах і процесіях“. Мусять повернути ті часи, коли то всі вірні даної місцевости творили в церкві один великий хор, співаючи на переміну із духовенством і єпископом і то „повним голосом“, призначені для себе частини богослуження. Переведення своїх бажань домагається св. Отець з цілою рішучістю.

12. Вже цей дуже загальний начерк життя, стремлень та діяльності папи Пія XI свідчить, що Петровим кораблем кермує великий і мудрий Його наслідник. Папа Пій XI, то справді велика поява на овиді катол. світу і недаром то радіють його Ювилеєм усі його духові діти. Торжеством сим радіємо не менше і ми, Українці-католики. Бо немає сумніву, що огортає він нас такоюж самою ніжною любовю свого батьківського серця, якою дарить і другі народи. Сьогорічне щире прийняття нашого паломництва, щойно жертвований ним княжий дар: нова укр. колегія, на фундацію якої призначив 10 мільонів лірів, то далеко ще не всі докази особливих зглядів нинішнього св. Отця для укр. вітки катол. Церкви; бо їх буде ще більше. І ім'я папи Пія XI запише золотими буквами не тільки історія всесвітньої, але й української Церкви.

Нехайже Всевишній подасть св. Отцєви, папі Пієви XI, много сил і ласки ще довгі роки кермувати Петровим судном по збурених хвилях нинішнього життя.

954
(1986)
РА 1556

~~2525~~

~~20727~~

о. ПЕТРО ДЗЕДЗИК.

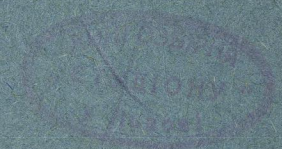
ВИБРАНІ ПИТАННЯ РЕЛІГІЙНОГО й СУСПІЛЬНОГО
ЖИТТЯ.

Ч. 1.

Папа Пій XI.

Його життя, праця і діла.

(З нагоди 50-літнього Ювілею
Його священства)

ВІДБИТКА З „НИВИ“
ЛЬВІВ 1929